

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 4. junija 1890.

Obs eg: Odstavljanje praseta. — Mazanje platišč s petrolejem. — Voda v čebelarstvu. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novi čar.

Gospodarske stvari.**Odstavljanje praseta.**

Na najnavadnejši način se odstavi prase, če se nekaj dni prej vsak dan po nekoliko ur od svinje oddalji in z drugimi praseta, ki se bodo odstavila, skupaj dene in k svinji spušča le po trikrat, pozneje po dvakrat, nazadnje pa le po edenkrat na dan, da sesa, dokler se mu tudi to enokratno sesanje odreče in daje le druga hrana.

Navadno kmetovalci v tem oziru mnogo greše, kajti navadno se prase kar odstavi, ne da bi ga poprej kaj zato pripravljali. Vzamejo ga od svinje in zapro, kolikor je moči daleč od nje, največkrat v drugem hlevu. Take nagle premene se prase težko privadi in jako oslabi. Začne hujšati in se le zaspano premika. Hipcema odstavljena praseta ne marajo jesti, žalujejo po svinji in postajajo nemirna, zlasti če slišijo svinjo kruliti. Naposled seveda se pomirijo, začno jesti in piti, a se le počasi zopet opomorejo.

Torej ni vse eno, kdaj in kako se prase odstavi, in zato hočemo tu navesti načela, katera je ustanovil Henrik Theen pri odstavljanju praseta.

Praseta, ki jih mislimo rediti, ne smemo nikdar pred šestim tednom vzeti od svinje, kajti glavna stvar je, da hitro in lepo raste, to pa najlaže, če dolgo sesajo. Če svinjo lahko dobro krmimo, da ima dosti mleka, in če hočemo imeti lepa praseta, naj sesaja sedem do osem tednov. Svinje to tudi vzdrže, če jih dobro krmimo. V Angliji, kjer je svinjarstvo jako razvito, puščajo praseta, katera mislijo rediti, ravno osem tednov pri svinji, in tudi pri nas jih nekateri umnejši gospodarji puščajo tako dolgo, dokler sama nehajo sesati. Taka praseta se

najhitreje in najlepše rede. O takih živalih se tudi govori, da so dokaj plodovite.

Mnogi imajo navado, da odstavijo praseta, ko so šele štiri tedne stara. Res, na ta način varujejo svinjo, pa vendar ni tega priporočati, ker ob taki starosti so še praseta premalo čvrsta, in zaradi tega za dolgo časa zastanejo v rasti in postanejo grda. Na ta način se nikakor ne dado vzrediti lepi in veliki prasiči. Kaj drugega je pri svinjah, ki imajo prvokrat praseta, od takih svinj se morajo praseta odstaviti že s štirimi tedni, da svinja, ki sama ni še dorasla, preveč v rasti ne zaostane, kar bi se zgodilo, če bi dolgo dojila. Prvi prasički so pa tudi redkokrat za pleme, temveč se navadno opitajo.

Priporočati je tudi, da se najkrepkejša in največa praseta najprej vzemo od svinje, slabša pa še nekaj dni puščajo pri njej, da se okrepcajo z večo množino materne mleka, katerega sedaj dobivajo. Slabejša praseta naj se tudi zaradi tega pozneje odstavljajo, ker se svinji, če tako ravnamo, vedno manj nabira mleka v vimenu, nego če bi vsa praseta precej odstavili. Svinja tako polagoma izgublja mleko.

Praseta se najbolje tako le odstavljajo. Kadar se približa čas za odstavljanje, kakih deset dni prej, začne se prasetom v njih oddelku dajati po več hrane, in spuščajo se k svinji le po trikrat na dan, a kmalu le po dvakrat, naposled pa le po edenkrat. Če se tako ravna, svinja polagoma izgublja mleko, in praseta hitro pozabijo mleka s svinjo vred. Hitro odstaviti praseta je pa, kakor že omenjeno, vselej škodljivo in se zatorej ne more priporočati. Kadar se praseta odstranijo, denejo se on ali pa svinja v drug hlev, da se več ne vidijo in več ne slišijo in drug drugega popolnoma pozabijo.

Če ima svinja, ko so se praseta odstavila, še dosti mleka, daje naj se jej po manj in manj tečne hrane in iz prva slednji dan, pozneje pa na drugi dan malo po-

molze. Tako bode kmalu izgubila mleko, potem naj se pa zopet bolje krmi, da se prej zopet opomore.

Kadar se je prase odstavilo, ni vse eno, kaka hrana se mu daje. Če se prase prav ne krmi, ima kmetovalec gotovo škodo. Prve dni praseta ne marajo jesti in zaradi tega nekoliko shujšajo. Da se jim pa preveč hrana hipoma ne premeni in da v rasti preveč ne zastanejo, dobro je, da se k hrani, katero dobivajo, prideva nekaj posnetega ali kislega gorkega mleka in da se jim sploh več tednov daje gorka jed. Dalje če dobivajo mleka, bolje uspevajo. V mleko se lahko primeša ječmeneve, ovsene ali koruzne debele moke, lanenih prg (preš) ali kuhanega sočivja, da je hrana kolikor moči tečna.

Če so se na ta način polagoma navadila druge hrane, daje naj se jim tečna, močna krma, da hitro rastejo in se ugodno razvijajo. Če pa dobivajo premalo in preslabe krme, kakor krompirja, pese, repe, rženih otrobov, listja itd., rastejo le počasi, dobe dolgo glavo, suh vrat, ozek, oster hrbet, ozek križ in čok, dolge noge, suha pleča in stegna, iz kratka: tako obliko, da ni pričakovati, da bi kedaj imeli dosti mesa in bi se kedaj dali dobro opitati. Prasiči, ki so mladi imeli dosti jesti, odebele se tudi pozneje lahko, nasproti se pa prasiči, ki so mladi imeli preslabo hrano, ne dajo zrediti in odebeliti. Da bode prase hitro in lepo raslo, dajati se mu mora krma, ki ima v sebi dosti sestavin, iz katerih se narejajo kosti in meso, to je mnogo fosfernokislega apna in proteina. Teh sestavin je pa posebno dosti v mleku, sladkem in kislem, v sočivji, raznih žitih, lanenih prgah, zeleni detelji in grašici, ne pa v krompirji, pesi, repi itd., s katerimi nekateri gospodarji skoro izključno krmijo praseta.

Mazanje platišč s petrolejem.

Tovarnar kmetijskih strojev poročal je v klubu ob M. o ravno tako dobrem, kakor enostavnem, a maloznanem sredstvu za varstvo vozniških koles.

Na razstavi tovarnarja, ki izdeljuje samo vozna kolesa, zanimala sta posebno dve čisti navadni stari kolesi na novi osi. Kolesoma se je videlo, da sta od čisto navadnega kmetskega voza. Eno kolo se ni prav nič ločilo od kakega družega starega kolesa, drugemu se je poznalo, da je namazano s petrolejem ali s čim podobnim. Na vprašanje dal mi je navzočni zastopnik popolno pojasnilo. Najprej je snel platišče s prečko (špico), ker je bilo le rahlo pritrjeno, in mi pokazal, da je skozi in skozi napojeno s petrolejem. Ta novost je prišla iz Amerike, in kmetje v onem kraju že dolgo in uspešno tako ravnajo, in sicer na tale način:

Pločevinasto koritce ozke pa podolgaste oblike, katerega dno je vzloženo in ima nogi na obeh konceh, postavi se pod prosto vrteče se kolo tako, da se kolo skoro dotika dna. Potem se koritce naliže z gorkim petrolejem, kolo pa kolikor mogoče počasi vrti. Že rab-

ljena kolesa tako hitro pijo olje, da se mora kmalu doliti. Kolo je tako dolgo vrteti, da se olje v koritci več ne manjša, kajti tedaj se je kolo olja popolnoma napilo, ali z drugimi besedami, vse luknjice so se napolnile z oljem.

Korist takega ravnanja je tako vidna, da o tem prav za prav še govoriti ni treba. Koliko da je polomljenih koles, počenih platišč, to je dovolj znano. Glavni vzrok tem škodam je voda, katere se napije kolo prve dni, ko se rabi.

Če pogledamo novo kolo za kmetijski voz, vidimo, naj si je kolo delal tudi najboljši kolar, da je pri skladnih platišč in pri prečkah mnogo potov za vstop vode, po kateri se kolo večidel leta suče, luknjice napolnijo se z vodo, solnce vodo zopet posuši, ali bolje, izlapi jo zopet. Mi pravimo, da je kolo jelo pokati, v resnici so se pa le izpraznili in povečali prostori, po katerih je bila voda. Tako se godi po leti.

Slabše je po zimi. Les se zopet napije vode. Kadar je dosti mrzlo, zmrzne voda, po malih razpokah se pokaže led, kateri se razteza, kodar se taje, in razžene les; kolo dobi več razpoke in ni več za rabo.

Kjer je olje, ne more biti voda; če se kolo namaže z oljem, zabrani se najhujšemu sovražniku lesa, vodi, da ne more do njega, in zaradi tega je opisano ravnanje koristno. Seveda se surovi petrolej, ki se priporoča za rabo, zaradi nizke cene, ne sme greti pri odprtem ognju in ne v odprti posodi; ravno tako se smejo z oljem mazati le lepo umita in suha kolesa, in gorko vreme je najpripravnejše za to delo, ki se mora vsako leto ponavljati.

Omeniti je še, da se les mora skozi in skozi napiti potroleja in da je dobro v nekaterih slučajih, če se do 50—60° razgretemu petroleju pridene nekaj kolofonija. Mazati s premogovim katranom ne pomaga nič.

Voda v čebelarstvu.

Znano je, da čebele potrebujejo mnogo vode za naravno sniporja, za razstapljanje kristalizovanega medu v satovji in za gašenje žeje. Zato pa vidimo, kako po leti po rahlem dežji po vsakovrstnih rastlinah srkajo vodne kaplje in jih nosijo domov. Ravno to delo opravljajo hitro, če se lesketa rosa po travi in drevju. Le redko pri tem opravilu pridne nosilke vodne zadene kaka nesreča. Drugače je pa, če dolgo ni rose in dežja, in morajo čebele po ribnikih, vodnjakih, jarkih ali pa še celo po rekah iskati vode. Mnogo jih pogine. Po leti se to sicer toliko ne opazi, ker slednji dan izleti na tisoče mladih čebel, ali pomladi je taka izguba jako občutna. Zalega se ravno o tem času po številu čebel. Če se število čebel manjša, manjšati se mora tudi zalega, ker se manjša število krmilk in valilk. Navadno največ čebel pogube pomladi panji, katerih zaloga obstoji iz kristalizovanega in strjenega medu. Če se po-